

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію

Грони Наталії Вікторівни

**"Система підготовки студентів педагогічного коледжу до формування у
молодших школярів текстотворчих умінь",**

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова)

Актуальність теми дослідження. Глибокі суспільні трансформації, пов'язані з інтеграцією до світового освітнього та інформаційного простору, змінами суспільних запитів, утвердженням нових ціннісних вимірів вимагають комплексної і глибокої модернізації змісту і технологій навчання мови у світлі педагогічної інноватики. Це вимагає нових підходів до формування комунікативно компетентної особистості школяра, застосування інноваційно-педагогічних технологій, а головне – підготовки сучасного вчителя, здатного фаховою майстерністю, власною особистістю і переконливим словом упливати на учнів. У цьому контексті особливе місце посідає формування у майбутніх учителів текстотворчої компетентності як пріоритетного складника, що впливає на фахову самореалізацію вчителів, індивідуальний професійний стиль, а згодом і на професійний імідж.

Автор дослідження справедливо зазначає, що система підготовки студентів педагогічного коледжу до організації текстотворчої діяльності молодших школярів сприятиме формуванню у них текстотворчих умінь і забезпечить ефективність текстотворчої діяльності у процесі комунікації за умови цілеспрямованого навчання студентів професійного спілкування, усвідомлення виучуваних мовних засобів для досягнення комунікативної мети (спілкування, вираження думки), опанування високого рівня комунікативних умінь – один зі шляхів оновлення шкільного життя, установлення відносин співробітництва і виховання засобами комунікації (с.23-24).

Отже, тему дисертаційного дослідження **Наталії Вікторівни Грони**, предметом якої є лінгводидактична система підготовки студентів педагогічного

коледжу до формування в учнів початкових класів текстотворчих умінь, слід вважати актуальною і своєчасною.

Констатуємо, що в роботі вмотивовано і коректно визначено об'єкт, предмет і мету дослідження. Сформульовані дисертанткою завдання логічно впливають із мети, утворюючи взаємоузгоджене поєднання, яке у взаємодії з обраними методами уможливило успішність дослідження.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 734 найменування, із них 24 – іноземні, додатків. Повний обсяг дисертації становить 476 сторінок (із них 397 – основного тексту). Робота містить 26 таблиць, 7 схем, 9 рисунків. Структура і внутрішні зв'язки між розділами та підрозділами дисертації в цілому доцільні і концептуально витримані.

Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми дослідження. Науковий і творчий задум автора та етапи його реалізації достатньо представлено у вступі.

Доцільно відзначити високий рівень обґрунтованості наукових положень, розроблених дисертанткою. Базою для цього слугувала загальна гіпотеза дослідження, яка відображає його основну концепцію і провідну ідею про залежність процесу формування текстотворчої компетентності як пріоритетного складника міжособистісної комунікації, оволодіння майстерністю слова, виховання мовного смаку майбутніх учителів початкових класів від ефективної лінгводидактичної системи підготовки студентів педагогічного коледжу.

Перший розділ дисертації – **«Теоретико-методичні засади лінгводидактичної підготовки студентів педагогічних коледжів до формування у молодших школярів текстотворчих умінь»** – присвячено студіюванню теоретичних питань текстотворчого процесу, визначенню наукових засад вивчення теорії тексту, виявленню психологічних чинників формування текстотворчих умінь у студентів, опису сучасних підходів до формування текстотворчих умінь: комунікативного, особистісно орієнтованого, компетентнісного.

За основу дослідження теоретико-методичних засад лінгводидактичної підготовки студентів педагогічних коледжів до формування у молодших школярів текстотворчих умінь (п. 1.1) дисертанткою було взято насамперед з'ясування сутності поняття «текст» із подальшим докладним розглядом його категорійних ознак, складників, спрямування, призначення, інтерпретації, типології. Заслужує схвальної оцінки глибина теоретичного аналізу як вітчизняних, так і зарубіжних досліджень із проблем текстології, зокрема висвітлення новітніх зарубіжних підходів до трактування поняття внутрішніх і зовнішніх ознак текстів. Увагу автора привертає таке ємне визначення тексту, як когнітивно, граматично, іллокутивно і за необхідності просодичний структурований результат якої-небудь (усної або письмової) дії продуцента, у якому представлено контекстну й адресатну співвіднесеність і який становить основу для когнітивно й інтенціонально структурованих дій реципієнта.

Однак зазначимо, що робота значно б виграла, якби автор звернулася до праць сучасних українських вчених із опису категорії інтенції. Адже комунікативна інтенція відіграє важливу роль у формуванні текстотворчої компетентності, саме в ній виразно есплікується план змісту (різноманітні інтенційні потреби мовця: розказати, запитати, спонукати до виконання якоїсь дії, застерегти, порадити, подякувати, похвалити тощо) і план мовної репрезентації (Шабат-Савка С.Т. „Вербалізація категорії комунікативної інтенції: когнітивні, граматичні та дискурсивні вияви”). Взяти до уваги і цей чинник текстотворення видається нам цілком доречним.

У другому розділі – **«Змістові аспекти лінгводидактичної системи підготовки студентів педагогічних коледжів до формування текстотворчих умінь у молодших школярів»** – на основі комплексного аналізу структури навчальної діяльності студентів педагогічного коледжу спеціальності 5.01010102 Початкова освіта, вивчення й аналізу шкільної програми з української мови для початкової школи, лінгводидактичної літератури, визначення лінгводидактичних підходів у підготовці майбутніх учителів початкових класів до формування в учнів 1-4 класів текстотворчих

умінь, спрогнозовано подальші дії у цьому напрямі: визначити структуру, зміст, критерії й показники сформованості в учнів умінь текстотворення; з'ясувати показники сформованості текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів як важливого чинника формування текстотворчих умінь в учнів.

Хочемо відзначити, що в дисертації (п. 2.2.) проаналізовано теоретико-методичні дослідження вітчизняних вчених, присвячені методичним аспектам розвитку мовлення молодших школярів, однак у чому ж полягає їхня цінність в аспекті досліджуваної автором проблематики, на наш погляд, визначено не досить чітко. На жаль, у списку використаної літератури дисертантка обійшла увагою дослідження з проблеми підготовки майбутнього вчителя до формування текстотворчої компетентності у школярів І. Кухарчук, О. Корчової, В. Собко.

Третій розділ – «Теорія і практика лінгводидактичної підготовки студентів педагогічного коледжу до формування в молодших школярів текстотворчих умінь» - присвячений опису концептуальної моделі підготовки майбутніх учителів до організації текстотворчої діяльності молодших школярів в умовах компетентнісного підходу (п. 3.1), результатам діагностування стану формування у молодших школярів текстотворчих умінь (п. 3.2); визначенню структури, змісту, критеріїв і показників текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів (п. 3.3).

Грунтовно розглядаючи зміст семантично твірних понять «професія», «професійна компетентність», дисертантка визначає власну позицію щодо виокремлення складників лінгвометодичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Серед цих складників є: інформаційний (здатність майбутнього вчителя сприймати, усвідомлювати і запам'ятовувати науково-методичну інформацію з різних джерел (наукової літератури, електронних посібників, інтернету), самостійно здобувати нові знання про лінгвістичні і лінгводидактичні категорії; мотиваційний (зацікавлення майбутнього вчителя проектуванням власної методичної підготовки); інформаційний (рівень

сформованості у вчителя вмінь і навичок отримання, оброблення і використання інформації у процесі методичної підготовки на сучасному теоретико-методологічному рівні); комунікативний (уміння налагоджувати і проектувати педагогічно доцільні взаємовідносини); соціальний; логічний, особистісний (здатність розвивати індивідуальні здібності й таланти, самореалізовуватися, виявляти власну ініціативу щодо організації і проведення практичних, лабораторних занять тощо (с.187).

Спираючись на результати студіювання проблеми, авторка змогла обґрунтувати, що ефективна організація лінгводидактичної підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування текстотворчих умінь учнів вимагає глибокого осмислення законів текстотворення, лінгвістичних знань про текст та його ознаки, специфіки взаємодії суб'єктів комунікації; державних документів про мету і завдання вивчення розділу «Текст» учнями, психологічних особливостей молодших школярів, напрямів навчання, змісту, методів і форм організації навчання української мови в початкових класах, специфіки роботи вчителя початкової школи та напрямів його діяльності, позитивного педагогічного досвіду. Ці умови в роботі охарактеризовано з достатнім рівнем деталізації, що дає підстави стверджувати про їхню реальну важливість для опанування майбутнім учителем текстотворчої компетентності.

На окрему увагу заслуговують виділені Наталією Вікторівною критерії для визначення готовності майбутніх учителів початкових класів до формування текстотворчих умінь: мовно-мотиваційний, комунікативно-інформаційний (змістовий), операційно-компетентнісний (діяльнісний), контрольнорегулювальний, результативно-рефлексійний (с. 202 – 204). Такого роду оцінно-методичний інструментарій дав можливість діагностувати як особистісні надбання майбутніх учителів початкової школи, так і ефекти їхньої фахової підготовки.

Відзначимо докладний аналіз стрижневих понять дослідження – «лінгводидактична система підготовки майбутнього вчителя початкових класів в

умовах педагогічного коледжу», «педагогічна технологія» уможливив визначення особливостей семантичного наповнення дефініцій «текстотворча діяльність», «текстотворча компетентність», «метод навчання текстотворчої діяльності».

Однією з ознак інноваційності роботи є фокусування уваги дисертантки на змісті, структурі та функціях текстотворчої компетентності, формування якої забезпечується представленою в дослідженні лінгводидактичною системою підготовки студентів педагогічного коледжу. У роботі ця компетентність витлумачується як складник професійної компетентності вчителя, що ґрунтується на комплексі знань про текст як форму комунікації, а також сукупності інтегрованих лінгвальних та позалінгвальних знань, комунікативних умінь і навичок особистості, необхідних для текстотворчої діяльності.

Особливої уваги в четвертому розділі – **«Лінгводидактична система підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування в учнів текстотворчих умінь»** – заслуговує визначення концептуальних засад підготовки майбутніх учителів до формування у молодших школярів текстотворчих умінь. Спираючись на методологічні й теоретичні надбання вчених, дисертантка ґрунтовно підходить до визначення культурологічного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, комунікативно-когнітивного підходів, що є визначальними для формування текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Високої оцінки заслуговує теоретичне осмислення й методичне забезпечення формувального етапу експерименту (розділ 5. Аналіз результатів експериментальної перевірки готовності студентів педагогічного коледжу до формування у молодших школярів текстотворчих умінь), а саме: опис організації всіх етапів педагогічного експерименту, їхній перебіг, лінгводидактичний інструментарій, апробація результатів.

Описаний у п'ятому розділі експеримент, добре спланований та успішно проведений, є підставою для того, аби загальні висновки роботи вважати достовірними. Представлена в ньому експериментальна програма має чітку

структуру й міцні теоретичні підвалини, містить усі складники, які дають змогу для повноцінного й ґрунтовного дослідження.

На всіх етапах дослідження, описаних у п'яти розділах дисертації, зроблено узагальнення і висновки. Загальні висновки скорельовані зі змістом сформульованих у вступові завдань і матеріалами кожного з розділів, їх можна вважати вірогідними й ґрунтовними, що забезпечено вмілим використанням прикладних наукових досліджень, сучасних засобів і методик проведення аналізу результатів дослідного навчання, достатньою кількістю статистичної інформації.

Найбільш суттєвими і важливими здобутками, які одержано Н.В. Гроною особисто і характеризують новизну її дисертації, є такі результати:

- теоретичне обґрунтування теоретико-методологічних, лінгвістичних та концептуальних засад формування текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів на основі культурологічного, особистісно зорієнтованого, компетентнісного, контекстного, діяльнісного, текстоцентричного й комунікативно-когнітивного підходів; педагогічних умов формування текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів;

- обґрунтування й експериментальна перевірка поетапної моделі формування текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів; з'ясування сутності й змістових характеристик таких дефініцій, як «текстотворча діяльність», «текстотворча компетентність», «лінгводидактична система підготовки студентів педагогічного коледжу» тощо;

- визначення сутності й структури текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів;

- добір критеріїв, показників і рівнів вимірювання сформованості текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Подальшого розвитку набули теорія і методика реалізації текстоцентричного підходу до навчання української мови майбутніх учителів початкових класів.

Результати експериментальної роботи, а саме: наукова новизна, теоретичні і практичні висновки, методичні рекомендації – достовірні, що підтверджено у процесі наукового дослідження засобами різноманітних загальнометодологічних, загальнонаукових і специфічних методів, статистичними даними експерименту, узгодженістю з відповідними положеннями законодавчих і нормативних документів. Основні положення дисертації апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і достатньо висвітлено в наукових публікаціях автора.

Автореферат повністю відповідає змістові дисертаційної роботи.

Результати дослідження Н.В.Грони є важливим внеском у розвиток теорії і методики навчання української мови, що полягає у розробленні, обґрунтуванні й упровадженні програмно-методичного забезпечення формування текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів. Значний практичний інтерес становлять додатки до дисертації.

Багаторічний доробок Наталії Вікторівни, викладений у розділах дисертації, а також у додатках, пропозиції й рекомендації, уміщені у монографії і статтях, можуть слугувати підґрунтям для реалізації на практиці важливих освітніх завдань.

Високо оцінюючи рецензовану дисертацію, привертаю увагу до деяких її позицій, що потребують уточнення, пояснення чи корекції, а саме:

1. На наш погляд, текст дисертації подекуди перевантажений матеріалом, який тільки опосередковано стосується досліджуваної проблеми. Наприклад, дисертантка багато уваги приділяє генезі проблеми технологізації освіти, тлумаченню термінів «технологія», «педагогічна технологія», «освітня технологія» (с. 263-270). Натомість можна було привернути увагу до тлумачення змісту понять «інноваційні технології», «інформаційно-комунікаційні технології» тощо в аспекті формування текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкової школи.

2. У дисертації подекуди спостерігається термінологічний різнобій у використанні понять (наприклад: діяльнісний – комунікативно-діяльнісний;

когнітивно-комунікативний – комунікативно-когнітивний, комунікативний); калькування термінів (напр., методична задача), некоректно оформлені посилання (с.147). Хоч у вітчизняній науковій літературі вчені й послуговуються таким терміном (Н.Грицай, О.Біляковська, І.Осадченко та ін.), однак у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» значення слова «задача» витлумачується як «питання (переважно математичного характеру), що розв’язується обчисленнями за визначеною умовою» (с. 294).

3. Зазначимо, що теоретичний блок спецкурсу, розробленого дисертанткою, містить цикл лекцій, присвячених сучасним тенденціям інформатизації освіти, концептуальним засадам і дидактичним умовам використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання української мови. Особливе місце відведено питанням методики застосування сучасних інформаційних технологій у формуванні текстотворчих умінь молодших школярів. Однак, з огляду на те, що важливим соціальним замовленням сьогодення є інформаційно-комунікаційна компетентність учителя початкових класів, у межах авторської програми спецкурсу доцільно було б виокремити сукупність текстотворчих умінь майбутніх учителів початкової школи, необхідних їм для ефективної комунікації у соціальних мережах, створення власних сайтів і блогів тощо, запропонувати вправи, які б допомогли сформуванню цих умінь.

4. Як відомо, одним із найважливіших підходів до формування комунікативної компетентності майбутніх учителів є також функційно-стилістичний. У методиці навчання мови й мовлення давно вже панує думка про те, що саме знання з функційної стилістики створюють відповідні умови для реалізації комунікативно-діяльнісного підходу (Н. Баранник, О.Горошкіна, О.Копусь, М. Пентиліук та ін.). На жаль, при визначенні основних концептуальних засад дослідження, змісту поняття «текстотворча компетентність», виокремленні текстотворчих умінь майбутніх учителів початкової школи чіткого звучання цей підхід не набув.

5. Відзначаючи хороший мовний рівень тексту дисертації, зауважуємо, що подекуди спостерігаємо невиправдані повтори (напр., с.199, 200), стилістичні огріхи, технічний недогляд.

Зазначені до дисертаційної роботи зауваження здебільшого дискусійного чи рекомендаційного плану. Вони не мають принципового характеру, тому не можуть істотно вплинути на загальну високу оцінку виконаної роботи.

Загальний висновок

На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертація Грони Наталії Вікторівни «Система підготовки студентів педагогічного коледжу до формування у молодших школярів текстотворчих умінь» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка має вагомое теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» (пп. 9, 10, 12, 13, 14), затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів за № 656 від 19 серпня 2015 р. та за № 1159 від 30 грудня 2015 р.), а її автор – Грона Наталія Вікторівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

